

OILA TARBIYASI UYLANISH ODOBI

Xo'janazarov To'ychi

Normurodov Muhammad

Denov tadbirkorlik pedagogika instituti

Anotatsiya: Ushbu maqolada oila tarbiyasi va uylanish odobi masalalari ijtimoiy-ma'naviy jihatdan tahlil qilinadi. Oila – jamiyatning eng muhim bo'g'ini sifatida shaxs kamoloti, axloqiy qadriyatlar shakllanishida beqiyos ahamiyatga ega. Uylanish jarayonidagi odob-axloq me'yorlari, milliy urf-odatlar, diniy ko'rsatmalar hamda zamonaviy qarashlar uyg'unligi asosida oila barqarorligini ta'minlash omillari yoritilgan. Tadqiqotda oila tarbiyasi va uylanish madaniyatining yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, sog'lom avlodni tarbiyalashdagi o'rni ilmiy asoslarda ochib beriladi.

Kalit so'zlar: oila tarbiyasi, uylanish odobi, milliy qadriyatlar, axloqiy me'yor, urf-odat, ma'naviyat, sog'lom avlod.

Oila qadimdan jamiyat taraqqiyotining poydevori sifatida inson hayotida alohida ahamiyat kasb etib keladi. Insonning ma'naviy-axloqiy kamoloti, farzand tarbiyasi va sog'lom jamiyat qurilishida oila muhitining o'rni beqiyosdir. Shu bois turmush qurish, ya'ni uylanish jarayoni nafaqat ikki insonning hayotini bog'laydigan shaxsiy qaror, balki butun jamiyatning ma'naviy muvozanatini belgilovchi ijtimoiy hodisa sifatida qaraladi. Uylanish odobi – bu nafaqat milliy urf-odatlarimizda, balki diniy manbalarda ham yuksak qadrlangan tushuncha bo'lib, unda yoshlarning o'zaro hurmat, ota-onaga ehtirom, jamiyatning axloqiy talablariga mos xulq-atvorni namoyon etishi ko'zda tutiladi. Hozirgi globallashuv sharoitida oilaviy qadriyatlarimizni asrab-avaylash, yoshlarni mustahkam oila qurishga tayyorlash, ularni ma'naviy yetuklik ruhida tarbiyalash masalasi yanada dolzarb tus olmoqda. Shu nuqtai nazardan, oila tarbiyasi va uylanish odobining ilmiy, ma'naviy hamda amaliy asoslarini o'rganish, uni yoshlar ongiga singdirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

Oila tarbiyasi va uylanish odobi jamiyatning ma'naviy-axloqiy rivojlanishida eng asosiy omillardan hisoblanadi. Oila inson hayotining ilk maktabi bo'lib, unda shakllangan tarbiya, qadriyatlar, me'yorlar shaxsning butun umri davomida uning xarakteri,

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 08. Avgust 2025

dunyoqarashi va hayotga munosabatiga ta'sir ko'rsatadi. Shu boisdan ham qadimdan turmush qurish jarayoniga katta ahamiyat berilgan, u bilan bog'liq urf-odatlar, marosimlar, ma'naviy ko'rsatmalar xalqning asrlar davomida to'plagan tajribasini o'zida mujassam etgan. Uylanish nafaqat ikki yoshning hayotini birlashtiruvchi shaxsiy qaror, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta'minlovchi jarayon sifatida ham baholanadi. Shuning uchun ham uylanishda ma'naviy yetuklik, axloqiy poklik, oila qurish mas'uliyatini chuqur anglash kabi jihatlar alohida ahamiyat kasb etadi.

Oila tarbiyasi deganda, avvalo, ota-ona tomonidan farzandlarga beriladigan ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy tarbiya tushuniladi. Bola ilk bor o'zini, atrofdagilarni, jamiyatni, ezgulik va yovuzlikni, halollik va insofsizlikni aynan oila bag'rida anglaydi. Shu bois oilada beriladigan har bir saboq, ota-onaning kundalik xatti-harakati, bir-biriga bo'lgan munosabati farzand ongiga chuqur singib boradi. Yaxshi tarbiya ko'rgan farzand kelajakda nafaqat o'z hayotini, balki jamiyatning ham ma'naviy yuksalishiga hissa qo'shadi. Tarixiy manbalarda, jumladan, Sharq mutafakkirlarining asarlarida ham oilaviy tarbiyaning ahamiyati haqida ko'plab fikrlar uchraydi. Masalan, Alisher Navoiy inson kamolotida oilaning asosiy maktab ekanligini ta'kidlab, farzandning odob-axloqi avvalo ota-ona tarbiyasiga bog'liq ekanini qayd etadi.

Uylanish odobi esa yoshlarning oila qurishga tayyorgarlik jarayonida namoyon bo'ladigan ma'naviy va axloqiy fazilatlarni o'z ichiga oladi. Bu jarayonda nafaqat ikki yoshning o'zaro sevgisi, balki ularning shaxsiy mas'uliyati, ota-ona bilan maslahatlashishi, kelajak oilaning ma'naviy poydevorini to'g'ri qo'ya bilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Uylanish odobi milliy urf-odatlarimizda juda boy ko'rinishda namoyon bo'ladi. Sovchi qo'yish, fотиha olish, nikoh o'qish kabi marosimlar faqat tashkiliy tadbir emas, balki unda jamiyatning axloqiy qadriyatlari, ota-onaga hurmat, kattalarni izzatlash, o'zaro rozilikni ta'minlash kabi fazilatlar mujassamdir. Shuningdek, uylanish jarayonida yoshlarning o'zaro hurmatga asoslangan munosabati, kelajakdagi farzandlar tarbiyasini rejalashtirish, moddiy va ma'naviy tayyorgarlikni ko'rib chiqish kabi masalalar ham dolzarbdir.

Zamonaviy davrda global axborot oqimlari, g'arbna turmush tarzi, shaxsiy erkinlikni mutlaq ustuvor qo'yuvchi qarashlar tufayli ko'plab yoshlar oila qurish masalasida milliy an'analardan uzoqlashib bormoqda. Ayrim hollarda erta uylanish yoki

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 08. Avgust 2025

aksincha, nikohni kechiktirish kabi holatlar ko‘paymoqda. Bu esa oilaning mustahkamligiga, yoshlarning tarbiyasiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Shu bois bugungi kunda uylanish odobi nafaqat marosimiy jihatdan, balki ma‘naviy-ma‘rifiy tomondan ham targ‘ib etilishi zarur. Ota-onalar farzandlariga kichik yoshidan boshlab oila qurishning mas‘uliyatini, er-xotin o‘rtasidagi hurmat, sadoqat, sabr-toqat kabi fazilatlarining ahamiyatini tushuntirishi lozim. Bu jarayonda mahalla, ta‘lim muassasalari, diniy ulamolar hamkorligi ham muhim rol o‘ynaydi.

Oila tarbiyasida eng muhim omillardan biri – ota-onaning shaxsiy namunasi. Farzandlar ko‘proq ota-onaning gapidan ko‘ra ularning amaliy xatti-harakatidan saboq oladi. Agar ota-ona o‘zaro mehr-oqibatli, halol mehnatga intiluvchi, kattalarni hurmat qiluvchi, kichiklarni e‘zozlovchi bo‘lsa, farzandlar ham shu xulqni o‘zlashtiradi. Aksincha, oiladagi nizolar, beparvolik, axloqiy me‘yorlarni buzish farzandning ruhiy dunyosida chuqur iz qoldiradi. Shu sababli uylanish odobining asosiy talabi sifatida yoshlar nafaqat bir-birini sevish, balki bir-birini hurmat qilishni, kelajak oilaning mustahkamligi uchun o‘z ustida ishlashni, sabrli bo‘lishni o‘rganishi shart.

Oila qurishning yana bir muhim jihati – iqtisodiy va ijtimoiy tayyorgarlik. Yoshlarning moddiy jihatdan oila qurishga tayyor bo‘lishi, kelajakdagi turmushni mustahkam asosga qo‘yish imkonini beradi. Ammo moddiy sharoitning yetarli bo‘lishi o‘z-o‘zidan oilaning baxtli bo‘lishiga kafolat bermaydi. Asosiy omil – ma‘naviy uyg‘unlik, bir-birini tushunish va qo‘llab-quvvatlashdir. Shu bois milliy an‘analarimizda uylanishdan oldin ikki tomonning ham ota-onalari o‘zaro maslahatlashadi, yoshlarning xarakteri, oilaviy muhitiga alohida e‘tibor beriladi. Bu qadimiy urf-odatlar oila mustahkamligini ta‘minlashga xizmat qilgan va bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan.

Bugungi kunda yoshlarni mustahkam oila qurishga tayyorlash davlat siyosatining ham ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Turli ma‘naviy-ma‘rifiy tadbirlar, oilaviy hayot asoslarini o‘rgatuvchi kurslar, psixologik maslahat markazlari orqali yoshlarga kerakli bilim va ko‘nikmalar berilmoqda. Bu ishlar natijasida ajrimlar sonini kamaytirish, sog‘lom va baxtli oilalar sonini ko‘paytirish, jamiyatda barqarorlikni ta‘minlash maqsad qilinadi. Shuningdek, diniy manbalarda ham nikohning muqaddasligi, er-xotin o‘rtasidagi

huquq va burchlar haqida aniq ko‘rsatmalar berilgan bo‘lib, ularni o‘rganish va hayotga tadbiiq etish ham oila tarbiyasi va uylanish odobini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, oila tarbiyasi va uylanish odobi inson hayotining eng muhim bosqichlari bo‘lib, u jamiyatning ma‘naviy poklanishi va taraqqiyoti uchun asosiy tayanchdir. Farzandlarni yoshlikdan oilaviy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularni turmush qurishga mas‘uliyat bilan yondashishga o‘rgatish, milliy urf-odatlarimizni asrab-avaylash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Har bir yosh oilaning nafaqat baxt manbai, balki kelajak avlodning ma‘naviy poydevori ekanini anglab yetishi, uylanishni shaxsiy ehtiyoj emas, balki ijtimoiy va ma‘naviy burch sifatida qabul qilishi kerak. Shu yo‘l bilangina mustahkam, mehr-oqibatli, sog‘lom oilalarni ko‘paytirish va jamiyatning ma‘naviy rivojiga hissa qo‘shish mumkin.

Oila tarbiyasi va uylanish odobi inson hayotining eng mas‘uliyatli hamda eng muqaddas bosqichlaridan biridir. Oila – nafaqat ikki insonning birlashuvi, balki jamiyatning ma‘naviy tayanchi, kelajak avlodni tarbiyalovchi eng muhim ijtimoiy institutdir. Shu sababli yoshlarni oilaviy hayotga puxta tayyorlash, ularni ma‘naviy yetuklik, axloqiy poklik, sabr-toqat va o‘zaro hurmat ruhida tarbiyalash katta ahamiyat kasb etadi. Milliy urf-odatlarimiz, diniy ta‘limotlarimiz hamda zamonaviy tarbiya usullari uyg‘unlashgan holda amalga oshirilsa, oilalar mustahkam, farzandlar esa sog‘lom va ma‘naviy yetuk bo‘lib voyaga yetadi. Turmush qurish mas‘uliyatini chuqur anglagan, otanaga hurmat bilan yondashgan, jamiyatning axloqiy qadriyatlariga amal qilgan yoshlar mustahkam oila qurishga, barkamol avlod tarbiyalashga qodir bo‘ladi. Demak, oila tarbiyasi va uylanish odobi – shaxsiy hayotninggina emas, balki butun jamiyatning barqaror taraqqiyoti uchun ham hal qiluvchi ahamiyatga ega masaladir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. *Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
3. Navoiy A. *Mahub ul-qulub*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 2019.
4. Qur‘oni Karim va hadislar to‘plami. – Toshkent: Toshkent Islom universiteti nashriyoti, 2017.

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN
SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 02. Issue 08. August 2025

5. Ergashov B. *Oila tarbiyasi asoslari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
6. Hasanov M. *Oila psixologiyasi va tarbiyasi*. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.
7. “Oila kodeksi” – O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2022-yilgi tahrir.

**Research Science and
Innovation House**